

ANDRZEJ TOKARSKI

Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu

KOSZTY UPADŁOŚCI W ASPEKCIE RACHUNKOWYM

Streszczenie

Rozwijające się koncepcje rachunkowości powinny uwzględnić prezentacje w sprawozdaniach finansowych zarejestrowanej wielkości kosztów upadłości. Celem takiej prezentacji ma być unikanie fałszywych oczekiwań i niespodziewanych reakcji rynku związanych z brakiem informacji. Celem artykułu jest przedstawienie w sposób szczegółowy kosztów upadłości w aspekcie rachunkowym.

Słowa kluczowe: koszty procesu upadłości, koszty upadłości, upadłość

Wprowadzenie

Współczesny porządek gospodarki rynkowej i związana z tym konieczność podejmowania trudnych decyzji gospodarczych powoduje ciągły wzrost wymagań stawianych przed sprawozdaniami finansowymi. Wraz z postulatem dążącym do poprawy jakości sprawozdań pojawia się konieczność coraz szybszego dostarczania informacji o nietypowych przepływach strumieni w działalności gospodarczej. Właściwe byłoby, aby w tworzonym przez rachunkowość liczbowym obrazie przebiegów i rezultatów działalności gospodarczej był uwzględniony problem ryzyka, trudności finansowych, a nawet upadłości.

1. Istota kosztów upadłości w rachunkowości

Ustawa – *Prawo upadłościowe i naprawcze* do kosztów postępowania upadłościowego zalicza opłaty sądowe i wydatki niezbędne do osiągnięcia celu postępowania (art. 230, ust. 1)¹. Wydatek oznacza rozchód środków pieniężnych. Nie każdy jednak wydatek pieniężny jest kosztem, natomiast na pewno każdy koszt musi pociągać za sobą wydatek pieniężny. Wszystkie wydatki, które nie zmieniły się w koszty pozyskania przychodów, podlegają aktywowaniu, czyli są wykazane w bilansie. Koszty aktywowane staną się kosztami uzyskania przychodów dopiero w momencie ich sprzedaży, rozliczenia. Artykuł 230, ust. 1 PUiN nie określa jednak tego jednoznacznie, gdyż jest tak sformułowany, że można wnioskować, iż dopiero wydatek pociąga za sobą zarachowanie kosztu, ale koszt upadłości może być zarachowany wcześniej i to on pociąga za sobą wydatek, o czym stanowią ust. 2 i 3 tego artykułu². Przepisy te wskazują na rozdzielenie tych pojęć na wydatki i koszty postępowania upadłościowego. Oznacza to, że powstałe koszty upadłości powinny być wydatkiem, ale może nastąpić przesunięcie w czasie pomiędzy kosztem a wydatkiem. Wynika z tego, że art. 230 PUiN stał się nieprecyzyjny przez wpisanie w ust 1 tego artykułu słowa „wydatki”.

Rachunkowość w procesie upadłościowym prowadzona jest na podstawie ustawy o rachunkowości, a co dotyczy zarachowania kosztów – to nadrzędnym prawem jest art. 6 tej ustawy. W związku z tym art. 230, ust. 1 PUiN powinien brzmieć: do kosztów postępowania upadłościowego zalicza się opłaty sądowe oraz koszty niezbędne dla osiągnięcia celu tego postępowania. Koszty upadłości pojawiają się jeszcze przed procesem upadłości. Można do nich zaliczyć koszty bezpośrednio związane z wystąpieniem trudnej sytuacji finansowej tzw. koszty trudności finansowych, do których zaliczyć można:

- koszty dodatkowych odsetek w związku z nieterminowymi płatnościami zobowiązań;
- koszty renegotjacji umów terminowych;
- koszty doradztwa prawnego;
- koszty wyceny majątku pod zastaw;
- koszty utraty wartości aktywów w związku z ich wyprzedają;

¹ L. Dorozik, *Restrukturyzacja ekonomiczna przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2006, s. 167.

² I. Dziedziczak, *Procesy upadłościowe i naprawcze w polskiej gospodarce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004, s. 193.

- inne koszty, np. sądowe, komornicze;
- koszty zmian umów³.

Ponadto do kosztów przed procesem upadłości można zaliczyć tzw. koszty pośrednie, zwane inaczej kosztami upadłości, obejmujące:

- koszty kontraktów wynikające ze zmienności inwestycyjnej;
- utratę sprzedaży i zysku;
- koszty restrykcji finansowych stosowanych wobec przedsiębiorstw z trudnościami finansowymi;
- straty wywołane niechęcią do prowadzenia interesów z taką jednostką;
- obniżenie standardów warunków pracy pracowników;
- koszty deprecjacji prestiżu zawodowego kierownictwa podejrzanego o nieudolność zarządzania.

Najważniejsze koszty upadłości jednak powstają wtedy, gdy zostaje przetrwana zasada kontynuacji działania, czyli już w samym procesie upadłości. Wówczas koszty upadłości można podzielić na:

- koszty poprzedzające upadłość, czyli tzw. koszty symptomatyczne, do których zalicza się opisane wcześniej bezpośrednie i pośrednie koszty upadłości;
- koszty procesu upadłościowego, w skład którego można zaliczyć:
 - 1) koszty przygotowawcze:
 - koszty postępowania sądowego;
 - 2) koszty postępowania upadłościowego:
 - a) koszty administracyjne biura syndyka:
 - koszty wynagrodzenia wraz z narzutami: syndyka wraz z narzutem, rady wierzycieli, pracowników syndyka;
 - koszty obwieszczeń i ogłoszeń;
 - b) koszty likwidacyjne:
 - koszty wynagrodzeń pracowników (wraz z odszkodowaniami i odprawami),
 - koszty wyceny majątku,
 - koszty licytacji,
 - koszty publiczno-prawne,
 - koszty odsetek wierzytelności,

³ H. Chłodnicka, *Koszty upadłości – klasyfikacja, pomiar i prezentacja*, IV Ogólnopolskie Seminarium Doktorskie Rachunkowości i Finansów, WSFiR, Sopot 2004, s. 19.

- koszty komorników,
- pozostałe koszty działalności upadłościowej.

Koszty upadłości mogą być ujmowane według różnych przekrojów⁴. Niezależnie od przekroju ich prezentacji zasady ich ustalania powinny być identyczne. Można do ich podziału zastosować system powiązań kosztów z obszarami działalności procesu upadłościowego. Stąd można wyodrębnić:

- 1) koszty podstawowej działalności upadłościowej wycena majątku:
 - koszty licytacji;
 - koszty wraz z narzutami wynagrodzeń pracowników jednostki wraz z odprawami w związku z rozwiązaniem umów o pracę;
 - koszty kar, odszkodowań grzywien;
 - podatki i inne daniny publiczne;
 - koszty komorników;
 - odpisy z tytułu trwałej utraty wartości dokonywane w związku z wyprzedają środków trwałych;
 - odpisy z tytułu trwałej utraty wartości zasobów w związku z ich wyprzedają;
 - koszty wynagrodzeń pracowników wypłacanych z FŚSP nie ujętych w kosztach działalności przed ogłoszeniem upadłości;
- 2) koszty działalności administracyjnej upadłości:
 - wynagrodzenie syndyka, rady wierzycieli, pracowników zatrudnionych przez syndyka w celu wykonania upadłości koszty obwieszczeń i ogłoszeń koszty postępowania sądowego;
 - pozostałe koszty utrzymania biura syndyka;
- 3) koszty działalności finansowej upadłości odsetki od wierzytelności:
 - odsetki sądowe, administracyjne utrata wartości inwestycji w związku z ich wyprzedają;
 - pozostałe koszty finansowe.

Tak więc koszty upadłości w aspekcie rachunkowym można zdefiniować jako uprawdopodobnione zmniejszenie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych o wiarygodnie określonej wartości, powodujące osłabienie sytuacji finansowej jednostki, wiążące się z powstaniem dodatkowych obciążeń deter-

⁴ H. Chłodnicka, *Identyfikacja i systematyka kosztów upadłości*, w: E. Nowak, *Modele rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2004, s. 46.

minujących przyszły proces upadłości w formie zmniejszenia wartości aktywów albo zwiększenia wartości zobowiązań lub rezerw⁵.

2. Wskaźniki finansowe kosztów upadłości w analizie oceny upadłego podmiotu

Znajomość treści ekonomicznej poszczególnych pozycji rachunku kosztów przedsiębiorstwa umożliwia analizowanie zawartych w nim informacji. Analiza rachunku kosztów polega na zinterpretowaniu poszczególnych pozycji, umiejętnym zbadaniu zmian i proporcji tych pozycji, trafnym ustaleniu tego, co te zmiany oznaczają oraz jaki mają wpływ na gospodarkę finansową przedsiębiorstwa. Analiza ta powinna zawierać ocenę porównawczą oraz analizę struktury kosztów. Analiza porównawcza polega na ustaleniu i ogólnej ocenie wzrostu lub zmniejszenia poszczególnych pozycji kosztów. Natomiast analiza struktury danych zmierza do ustalenia i oceny udziału poszczególnych pozycji w ogólnych wielkościach.

Analitycy finansowi poszukują właściwych i wiarygodnych sposobów oceny i pomiaru kosztów upadłości mogących odpowiednio wcześniej sygnalizować moment, dla którego możliwe byłoby uniknięcie procesu upadłości i eliminacji tych kosztów z postępowania upadłościowego poprzez podjęcie odpowiednich działań uzdrawiających.

Budowa i zastosowanie pakietu wskaźników finansowych, które odzwierciedlałyby kształtowanie się kosztów upadłości oraz stan sytuacji finansowej, stanowi bardzo poważny problem zarządzania przedsiębiorstwem. Tylko w przypadku trafnego dokonania wyboru zestawu i samej konstrukcji wskaźników można uzyskać relatywnie poprawny obraz i stan sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. Takimi wskaźnikami mogą być:

- koszty upadłości / aktywa,
- zobowiązania / aktywa ogółem,
- koszty upadłości / aktywa trwałe,
- koszty upadłości / koszty ogółem,
- koszty upadłości / aktywa bieżące,
- koszty upadłości / aktywa płynne,

⁵ H. Chłodnicka, *Regulacje prawne procesu upadłościowego a potrzeby ich zmian*, „Forum Rachunkowości” 2007, nr 3, s. 50.

- koszty upadłości / przychody ogółem,
- koszty upadłości / wynik finansowy (zysk, strata)⁶.

Rosnący udział kosztów upadłości byłby dla przedsiębiorstwa niekorzystny, dlatego ich wielkość powinna być kontrolowana, a przedsiębiorstwo w odpowiednim momencie może podjąć środki zapobiegające wzrostowi tych kosztów.

Analiza przedsiębiorstwa uwzględniająca wartość kosztów upadłości w wybranych wskaźnikach pozwala odzwierciedlić wpływ ich wysokości na podmiot gospodarczy oraz unaoczniać postęp procesu upadłościowego.

Zakończenie

Ryzyko i niepewność stały się podstawowymi cechami współczesnego otoczenia konkurencyjnego. Niezbędna jest w związku z tym umiejętność przewidywania przyszłości, własnych potencjałów i możliwości⁷. Wymaga to stworzenia przez pojedyncze przedsiębiorstwo odpowiedniego systemu informacyjnego stanowiącego podstawę zarządzania. Ważnym elementem tego systemu jest rachunkowość jako źródło informacji, ponieważ informacja jest w gospodarce wolnorynkowej głównym elementem warunkującym sukces. To informacja jest podstawą podejmowania decyzji. To informacja może wynieść podmiot gospodarczy na wyżyny światowego biznesu, ale ta sama informacja może ją zniszczyć⁸.

Wkomponowanie kosztów upadłości w rachunku zysków i strat nie naruszyłoby zasad sporządzania tego sprawozdania, a mogłoby mieć istotne znaczenie dla prezentacji informacji dla użytkowników. Informacje dotyczące kosztów upadłości powinny pojawić się również w sprawozdaniu o dodatkowych informacjach i objaśnieniach. Wdrożenie rachunku kosztów upadłości w rachunku zysków i strat wymagałoby znajomości właściwej wiedzy ekonomicznej i precyzyjnej interpretacji ponoszonych przez jednostkę gospodarczą kosztów.

⁶ A. Tokarski, *Nature and presentation of bankruptcy costs in accountancy*, w: *Transcom*, University of Žilina, Žilina 2011, s.161.

⁷ A. Kamela-Sowińska, *Skąd się wzięła sprawa „Enronu”*, „Rachunkowość” 2003, nr 4, s. 2.

⁸ A. Kamela-Sowińska, *Kreatywna księgowość, czyli jak „wpadł Enron”*, Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości, Poznań 2005, s. 80.

Literatura

- Chłodnicka H., *Identyfikacja i systematyka kosztów upadłości*, w: E. Nowak, *Modele rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2004.
- Chłodnicka H., *Koszty upadłości – klasyfikacja, pomiar i prezentacja*, IV Ogólnopolskie Seminarium Doktorskie Rachunkowości i Finansów, WSFiR, Sopot 2004.
- Chłodnicka H., *Przesłanki zastosowania rachunku kosztów upadłości w rewizji finansowej*, w: B. Micherda, *Sprawozdawczość i rewizja finansowa w procesie poprawy bezpieczeństwa obrotu gospodarczego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Kraków 2005.
- Chłodnicka H., *Regulacje prawne procesu upadłościowego a potrzeby ich zmian*, „Forum Rachunkowości” 2007, nr 3.
- Dorozik L., *Restrukturyzacja ekonomiczna przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2006.
- Dziedziczak I., *Procesy upadłościowe i naprawcze w polskiej gospodarce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004.
- Kamela-Sowińska A., *Kreatywna księgowość, czyli jak „wpadł Enron”*, Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości, Poznań 2005
- Kamela-Sowińska A., *Skąd się wzięła sprawa „Enronu”*, „Rachunkowość” 2003, nr 4.
- Sojak S., Trojanek M., *Rachunek kosztów upadłości*, w: S. Sojak, *Założyć firmę i nie zbankrutować – studia przypadków*, Difin, Warszawa 2010.
- Tokarski A., *Nature and presentation of bankruptcy costs in accountancy*, w: *Transcom*, University of Žilina, Žilina 2011.

BANKRUPTCY COSTS IN TERMS OF ACCOUNTING

Summary

Evolving concepts of accounting should include presentations in financial reports, the registered amount of the costs of bankruptcy. The aim of this presentation is to be to avoid false expectations and unexpected market reaction associated with the lack of information. This article presents in detail the costs of insolvency in terms of accounting.

Keywords: cost of insolvency, cost of insolvency proceedings, insolvency

Translated by Andrzej Tokarski

